

Szabó Andrea

HOSSZÚ, TÖRETLEN SZOLGÁLAT

Beszélgetés Tibay András előadóművésszel

T. Pataki László író, újságíró a Madách-ünnepségen Tibay András előadó- és képzőművészt, igazgató-tanárt méltatva arról szólt, hogy boldog az a város, ahol a genius locit éltető szellemi műhelyek munkálkodnak, ahol töretlen hittel, munkával elismerésre lehet jutni, s észrevéteik „a csendes balassagyarmati”. S boldog az a város, melynek egykori legendás színi világát, színpadi szellemiségét még egyáltalában őrzi valaki. Valóban: nincs olyan rendezvény, könyvbemutató, mely elképzelhető lenne Tibay András nélkül, aki teljességgel beépült a város és megye szellemi életébe. Ahogy laudációjában elhangzott: a versmondáson, a színjátszáson kívül művészetpártolásáról is híres. Nem csak a Jobbágy Károly Alapítvány kuratóriumi titkára, de patinás, ritka szép környezetben lévő iskolájának galériáját is kiválóan működteti.

– Anyai ágról tősgyökeres balassagyarmati. Bizonyára sok emléket őriz a háború után eszmélődő, magához térő városról...

– Édesapám Kassa környékéről származott egy Jánok nevű kisközségből, az ő szülei Jánokon és Péderben éltek, szomszédos falvakban. Közel Abaújszínához, Farkas Bandi bácsi, kedves rajztanárom szülőhelyéhez. Én 1951-ben születtem Pécsen. Édesapám katonatiszt volt, Pécsre, majd 1951-ben Budapestre helyezték, ahol a Sztálin-akadémián tanított. 1952-ben B-listázták, s kapott egy olyan papírt, miszerint csak fizikai munkára alkalmas. Így költöztünk Balassagyarmatra. A gazdasági nehézségek ellenére igen szép gyerekkorom volt. Anyai nagyszüleim itt éltek: a Nagytábor, a mai Dózsa utcában laktak, a régi Tó utcában pedig az apai dédszüleim háza állt. Mikor arra megyek, mindig megnézem a lakhelyüket, holott őket nem is ismertem. Minden régi utcának tudom a nevét, úgy, ahogyan otthon emlegették.

– Legendásan nagy és terebélyes családból származik...

– Édesanyám 6 gyereket szült. A legidősebb nővérem eljött ide Pécsről nyaralni 6 éves korában. Torokgyíkot kapott, a beépített cső kiesett a torkából,

nem jött időben a segítség, s megfulladt. Meghalt az okos, szép kislány 6 éves korában. Aztán négy fiú született és egy lány, a fiúk közül én vagyok a legfiatalabb.

Amikor édesapám megkapta a végzést, hogy ő az „uralkodó osztályhoz” tartozik, mert csak fizikai munkára alkalmas, elkezdte keresni, melyik az a szakma, amelyet harmincegynéhány éves korban el lehet sajátítani. Először úgy döntött, lakatos lesz, mert az egyik nagybátyám az volt, de nem bizonyult elég ügyesnek ehhez. Ezért a szobafestő-mázoló szakmát választotta. A színeket szerette, szeretett festeni. Valahol édesapámtól és az ő vidékéről örököltem azt a fajta tehetséget, ami a képzőművészethez szükségeltetik. Édesanyámtól a versek iránti vonzalmat, a költészet szeretetét kaptam, hiszen ő Gyarmaton kislány korától kezdve sokat szerepelt. Például ő mondott verset Mécs László tiszteletére, amikor a költő a városban járt. Szabadon mozgunk gyerekként a város minden területén. Napközben mentünk fürödni az Ipolyra, nem volt szülői felügyelet. A legkisebbeket is elengedték. Mindig akadt otthon valaki. A nagymama háztartásbeli volt, édesanyám '57-ig a gyerekneveléssel foglalkozott. 1956-ban édesapám bekerült a forradalmi bizottmányba, '57 márciusában letartóztatták. Emlékszem, édesanyám mennyit sírt akkoriban. Mit tud egy gyerek arról, hogy „életfogyt” meg „kötél általi halál”...? Nem fogtuk fel a szavak értelmét. Daróczi Gusztáv, Magyar Pál perében volt kilencedrendű vádlott édesapám.

Mi nem jártunk óvodába, neveltek a testvérek, nevelt az utca. Ott is sok gyerek lakott, s volt olyan közöttük, aki szervezte a kisebbek életét. Színházi előadásokat, sportversenyeket, olimpiai számokat, maratoni futást, úszóversenyeket rendeztünk. Jellegzetesnek számított a rongylabda, melynek elkészítési technikáját minden gyerek megtanulta. Rongylabda meccseket vívtunk. Mindenhol útban voltunk, mindig ricsajt csaptunk. Az utcán nem volt járda, csak kockakő. Ha jött egy nyári zápor, szerettünk a tajtékos sárga vízben az árokban ugrándozni.

– *Milyen hatások érték az iskolában?*

– A Bajcsyba kezdtem járni, abba az iskolába, melynek immár második ciklus óta vagyok az igazgatója. Nagynak tűnt az épület, óriásinak a folyosó, s jellegzetes gázolaj és kátrányszag lengett be mindent. Ha lehunyom a szemem, emlékszem a felocsolt udvar illatára is. Jó tanuló voltam, de nem valamennyi tanárnál, mert erősen kötődtem a pedagógus személyéhez. Minden évben szerepeltünk. Elsőben törpéket alakítottunk, nagymama varrta a sapkát, köténykét. Másodikban a *Csodatiükör* című mesejátékot adtuk elő. „A munka nemesít” elv volt a darab lényege. Itt már éreztem a színház szagát. Gyertyafény fölött kormozott parafadugóval maszatoltak be minket. Én a néger udvarban táncoltam, nem volt kis feladat a kormot

le mosni otthon az arcomról. Varázslatosnak éreztem a színpadi munkát. A Petőfi iskolába kerültem felső tagozatba. Ott egy osztály volt évfolyamonként s remek, családias közösséget alkottunk. Nyáron is együtt kirándultunk az Ipolyra, a strandra. Somogyi Ágnes tanárnőt és Bacsúr Sándort emelném ki, akinek a rajzsakkörébe is jártam. A Balassi gimnáziumban az irodalmi színpadot Kiss Aurél, majd Nagy Ervinné tanárnő vezette. Negyedikben a saját magunk erejéből állítottunk össze egy Lorca műsort. Nagyon szívesen emlékszem vissza az előadásra, hisz a világítástól kezdve mindent mi magunk találtunk ki, még a különböző színű garbókat is, amelyekben szerepeltünk. Eljutottunk Egerbe a diáknapokra. Gimnazistaként tovább rajzoltam. Farkas András a Szántó gimnázium épületében vezetett egy szakkört. Jártak oda diákok, katonák, felnőttek, mindenféle korosztály. Bandi bácsi azzal adta meg a hangulatot, hogy nagyon szeretett tréfálózni, óriási volt a mesterségbeli tudása, s ösztönzött bennünket. Mindenkivel megtalálta a megfelelő hangot. Már középiskolás koromban beléptem a Madách Imre Irodalmi Színpadba, mert láttam egy nagyon jó előadást: a Vidám koldusokat.

– *Milyen volt az akkori színházi élet Gyarmaton?*

– Abban az időben, a '60-as évek végén a Madách Imre Irodalmi Színpadi Napoknak például igazi jelentősége volt a városban. A balassagyarmati társadalom értő rétege nézte meg a darabokat, zsúfolásig megtöltötte a termet a közönség. Mostanában már belterjessé vált az esemény, szinte csak a szereplők kíváncsiak egymás produkcióira. Mi mindig ott voltunk a színpadi napokon. Számtalanszor szóltak: „tudsz nekem egy jegyet szerezni?” „Próbáld már meg, hogy bejussak.” Fizetni kellett és mégis eljöttek az emberek. Akkor már Csikász Pista vezette az irodalmi színpadot, de emlékszem, Felföldi Laci milyen nagyszerű versmondó volt, csodálatos orgánnummal. Aztán Sárkány Zsuzsa, Mészáros Ági, Szél Imre lettek meghatározó alakok.

– *Hogyan alakult az élete az érettségét követően?*

– Érettségi után próbálkoztam egyszer a képzőművészeti főiskolával, majd elhelyezkedtem a földhivatalba egy esztendeig. Földügyi előadó lettem. Aztán az SZTK-ban találtam állást, de rájöttem, hogy föl kell készülnöm a főiskolára, mert vagy hivatalnok leszek vagy vége a világnak. Az a munkatempó, beosztás nem az én világom volt. Közben felvettek az egri tanárképző főiskola földrajz-rajz szakára, úgy, hogy egy évet kellett előtte képesítés nélkül tanítanom. Elkezdtem dolgozni Dejtáron a levelező tagozat mellett. Alsóban oktattam testnevelést. A képesítés nélküli pedagógusnak az volt a fő ismérve, hogy bármire „be lehetett dobni”. Később Patakon tanítottam minden év júniusáig szerződéssel, tehát nyárra nem fizettek.

Már szaktanítóként kerültem Gyarmatra a Rákóczi iskolába. Alig „melegedtem meg” a Rákócziban, bevonultam katonának. Akkor fejeztem be a főiskolát, amikor leszereltem. A leszerelés után a könyvtárban kaptam állást, utána üresedés volt a Bajcsyban, s '77-től itt dolgozom. 1995-ben lettem igazgató. Közben folyamatosan szerepeltünk a Madách Imre Irodalmi Színpaddal, jártuk az országot kelettől nyugatig mindenfelé. Külföldön is voltunk a komáromi Jókai-napokon. Jó közösséggé kovácsolódott a színpad, a kiváló együttes címet is megkaptuk. Az idők folyamán különböző emberek léptek be a műsorokba. Für Éva énekesnő, aki éppen akkor Balasgyarmaton tanított, például székely népballadákat énekelt. A kislánya, Für Anikó 4 évesen ott téblábolt körülöttünk. Lehet, hogy udvariasságból, de a múltkor azt mondta, hogy tőlünk kapott kedvet a színészethez. Eszményi Viki gitárral énekelt a balladaműsorban, melyet Csikász István rendezett, de dramaturgiai szerepet vállalt Kalas Géza is. Csikász Pista sokszor emlegette a régi színpadi vezetőket, Szabó Károlyt és Versényi Györgyöt. Mindkettőjükre úgy tekintett, mint akiktől nagyon sokat tanult. Az ő idejükben inkább darabokat játszottak, mi pedig főleg irodalmi összeállításokat mutattunk be. Az eltelt 30 évben nem mindig Csikász István volt a rendező. Bicskei Gábort például nagyon szerettem. Állítottunk össze olyan műsorokat Csikász Pistával, melyek abban az időszakban merésznek, politikailag támadhatónak tünnek, és támadták is a produkciókat.

– *Most a Varietas Pódiumszínház tagja...*

– A Madách Irodalmi Színpad után következett az Ex Libris Irodalmi Színpad. Amikor Csikász István megnyitotta a családi ünnepeket rendező irodát, sokan működtek közre a rendezvényein. Egy picit irodalmi színpadszerű és színházszerű „vegyüleből” jött létre a Varietas Pódiumszínház, melynek jó néhány külsős tagja van. A Madách színpadon mindenki egyszerre próbált s mindenki benne volt minden műsorban, itt pedig különböző produkciókban különböző emberek szerepelnek. Más és más a felállítás. Legtöbbször Kerner Edittel és Csábi Pistával lépünk fel. Már több éve rendhagyó irodalomórákat is tartunk a Varietassal, a szerkesztés nehéz feladatát T. Pataki László végzi. Szép Mikszáth-műsorunk van, vidámságot, anekdotát, szomorúságot, tehát mindenféle érzelmet megpendít, sírni is lehet rajta. Aztán olyan összeállítással is fellépünk, amely a hazafiasságra fordít nagyobb figyelmet, s szeretne elgondolkodtatni értékeinkről, hagyományainkról. Van évfordulóhoz kapcsolódó műsorunk, például a Rákóczi-műsor, de Krúdy írásaiból is adunk ízelítőt, s készül a Balassiválogatásunk.

– *Mindemellett rajzol, fest, a Jobbágy Károly Alapítvány kuratóriumi elnöke, s hallottam a Finn–Magyar Baráti Társaságban betöltött szerepéről is...*

– A Jobbágy Károly Alapítvány kuratóriumi titkárságára a költő családja, az özvegy kért fel, s ez számomra nagyon nagy megtiszteltetés. Előzőleg többször találkoztam Jobbágy Károllyal, nem egyszer mondtam a verseit. Felelősségteljes döntés az, hogy kit támogatunk. Ami a képzőművészetet illeti: régebben többet festettem, rajzoltam. Most inkább csak rajzolok, fióknak dolgozom, megpróbálok verseket képszerűvé tenni. Tanulmányrajzokat is készítek tárgyacról. A nagyobb lélegzetű munkákra nincs időm mostanában. S valóban van egy házi csoportunk, a Finn–Magyar Baráti Társaság. Huszárik Ildikó és Kata a vezetők. Alakítottunk egy testvériskolai kapcsolatot egy finn iskolával egy Hemenkürü nevű városkában, mely nagyobb területű, mint Gyarmat, de kevesebb a lakosa. Kedvesen fogadtak minket a finnek, mi próbáltuk viszonzni a fogadtatást s mindenképp fenn szeretnénk tartani a barátságot.

– *Hogyan érintette a Madách-díj átvétele? A sors különös játéka, hogy a megyei Madách-ünnepségen évek óta ön alakítja a Tragédia szerzőjét...*

– A Madách-keretjátékot monodrámaként írta először Dr. Praznovszky Mihály, aztán asztaltársaság lett belőle a második alkalommal, melyet szintén ő írt, most pedig már más szerző játékát adtuk elő, más vonalon indult el a darab. Lehet, hogy változik a keretjáték a jövőben, én mindenesetre nem éreztem benne rosszul magam. A Madách-díj kellemesen érintett, mert volt olyan ember, aki felterjesztett, akinek eszébe jutottam. S a bíráló bizottság is elismerte a munkámat. Nem vágyom évről évre elismerésre, de ez jól esett. Ráadásul úgy, hogy együttesünkben egyenként mindenki Madách-díjas, s nincs más helyütt olyan házaspár, ahol mindkét fél külön-külön is megkapta volna az elismerést. Most már csak az együttesnek kellene részesülnie a kitüntető címben, s teljes „lefedettséget” érnenk el. De hát nem a díjakért vesz részt az ember a helyi kulturális életben. Jó együtt dolgozni. Csikász Pista még mindig kicsit közöttünk van most is. Úgy érzem, hogy nem megy el nyomtalanul az, aki ilyen jellegű alkotó munkában részt vett.